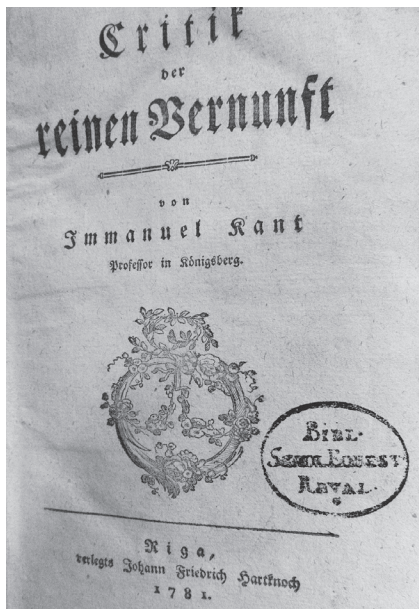

NÄITUS TALLINNA TOOMKOOLI RAAMATUKOGUST

TLÜ Akadeemilise Raamatukogu vana raamatu keskus korraldab regulaarselt vanemate ja haruldasmate trükiste näitusi oma teise korruse trepivitriinides (ehk vitriinigaleriis) ja baltika lugemissaalis. 2019. aasta oluliseks Eesti pedagoogikaajaloo väljapanekuks mõlemas asukohas kujunes Tallinna toomkooli raamatukogu valiknäitus (12. juuni – 22. september), millega tähistati algselt ladinakeelse, hiljem saksakeelse ning peamiselt kõrgemast seisusest perede poisslastele mõeldud Tallinna toomkooli (nimetused eri aegadel näiteks *Domschule zu Reval*, *Estländische Ritter- und Domschule*) 700. aastapäeva. Vaid I maailmasõja aastail 1915–1918 toimus õpetus toomkoolis vene keeles. Kaja Tiiseli ja Harry Liivranna koostatud näitusel eksponeeriti põhiliselt saksa- ja ladinakeelseid trükiseid 16.–19. sajandist, kuid valikusse mahtusid ka mõned prantsuse-, inglise-, vene-, ladina- ja heebreakeelsed teosed.

Esimene kirjalik allikas toomkooli olemasolu kohta on 1319. aastast pärinev Taani kuninga Erik VI Menvedi ürik, millega ta lubas toomkapiitlile Tallinnas koolipidamise ainuõiguse ja keelas teiste koolide asutamise. Kuni 1939. aastani mõningate lühemate vaheaegadega tegutsenud toomkool kujunes üheks kõige

Toomkooli raamatukogu pitsat.
Fotod Harry Liivrand

võimsama kultuuriloolise potentsiaaliga Eesti keskkooliks. Et toomkool EELK initsiatiivil 2011. aastal uuesti loodi (vt Uwe Gnadenteich. Tallinna toomkool alustab taas. Postimees, 15.VIII 2011) ning tähistas sügisel 2019 Tallinna toomkooli mainimise 700. aastapäeva, tõstis ka näituse aktuaalsust.¹

Toomkooli raamatukogu eksisteeris aastail 1727–1927 ning see oli nn fundamentaal- ehk õpetajate raamatukogu. Ka toomkooli õpetajad kirjutasid õpikuid ning nende teosed kuulusid loomulikult raamatukokku. Alles 1906. aastal, kui toomkool pärast ajutist sulgemist erakoolina taasavati, asutati koolis ka õpilasraamatukogu. 1893. aastaks, kui toomkool venestussurve tõttu suleti, oli kooli raamatukogus kokku 4064 teost 11 386 köites. Oma aja kohta oli see üsna suur raamatukogu. Tänapäevani on säilinud Tallinna toomkooli raamatukogu süstemaatilis-alfabeetiline kataloog – „Verzeichniss der in der Bibliothek der früheren Ritter- und Domschule vorhandenen Bücher und Werke, 1893“. Selle käsikirjalise raamatukataloogi abil on võimalik ka tänapäeval saada ülevaatlik pilt Tallinna toomkooli raamatukogu liigitus- ja paigutussüsteemist ning sisulisest koostisest. Oluline tunnus raamatu toomkoolile kuulumise kindlakstegemiseks on ka templijäljend. Ovaalse kujuga templil paikneb ladinakeelne tekst „Bibl. Schol. Equest. Reval“ (Rüütlikooli Raamatukogu. Tallinn). Teemaatilisel 13 rühmaks jaotatud raamatukogu kirjandusest tutvustas näitus 12 teemat (teoloogia, filosoofia, pedagoogika, matemaatika, loodusteadused, filoloogia – uuemad keeled, filoloogia – vanad keeled, ajalugu, vene keel ja kirjandus, geograafia, õigusteadus, üldteosed), välja jäid dubletid. On tähelepanuväärne, et toomkooli raamatukokku jõudsid kiiresti nii valgustusaja teadlaste teosed (Euler, Kant) kui ka ilukirjandus (Voltaire, Goethe, Schiller). Ruumipuudusel ei mahtunud näitusele kaks Toomkooli raamatukogule kuulunud 15. sajandi inkunaablit.

Väga paljudes toomkooli raamatukogule kuulunud trükistes leidub autogramme ja autograafe (K. E. von Baer jt), nende suurendatud koopiad olid samuti vitriinides. Mõned näitavad lihtsalt raamatu varasemat kuumist selle omanikule, mõned kujutavad endast pühendust toomkoolile.

¹ Juubeli puhul ilmus sügisel kooli initsiatiivil ka algupärane ajaloouurimus „Kaheksanda sajandi lävepakul. Tallinna toomkool 1319–2019. Koost. Priit Rohtmets. Tallinn 2019. – *Toim.*

Köiteajaloolaste jaoks pakub suurt huvi vanade nahkköidete tehniline ja stiililine variaablus, selle uurimine alles ootab erialateadlasi.

1927. aastal anti Tallinna toomkooli raamatukogu üle Eestimaa Kirjanduse Ühingu ja hakati seda jõudumööda ühingu pearaamatukogu varadega liitma. Kuna Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogu sai pärast II maailmasõda ENSV Teaduste Akadeemia Raamatukogu baltikaosakonna tuumikuks, siis on ka toomkooli raamatukogu tänu sellele säilinud praeguse TLÜ AR baltika ja vanaraamatute säilitamise osakonna kogude hulgas.

Huvi väljapaneku vastu kooliaasta algul koos tellitud ekskursioonidega pani näitust pikendada kuni 22. septembrini (algselt oli plaan see sulgeda 1. septembril) ning seda jõudis toomkooli õpetajate seltsis väisata ka peapiiskop Urmas Viilma.

Harry Liivrand